

Bağımsız Türk Sinemasında Derin Ekoloji Felsefesi: Koca Dünya (2016) Filmi Üzerine Bir İnceleme

Deniz Oğuzcan*

Özet

Thales "Her şeyin ana maddesi sudur" diyerek doğa felsefesini başlattıktan sonra iki yüzyıl boyunca doğa felsefesinin amacı; varlığın ana ilkesini bulmak ve var olan her şeyi bu ilkeyle açıklamak olmuştur. Rönesans döneminde ise düşünürler Tanrı'dan bağımsız olarak doğayı tanımlayarak modern bilimin temellerini atmışlardır. Doğayı boyunduruk altına alma arzusu endüstri devrimiyle başlamıştır. Yaşadığımız teknoloji çağında ise göz ardı edilen doğanın bozulmaya başladığı ve ekolojik dengenin sarsıldığı görülmektedir. Yüzyıllardır insanoğlunun şifa bulmak ve huzura kavuşmak için kaçtığı doğa, modernizmin getirileriyle birlikte insanın hakimiyet altına almak istediği bir güce dönüşmüştür. Birçok ekolojik yaklaşımdan biri olan Derin Ekoloji felsefesi insanı doğanın herhangi bir üyesi olarak görerek onu diğer varlıklarla eşit tutan bir konumlandırmaya gitmektedir. Vahşi doğayı merkeze alan bu düşünce biçimi insanı doğayla bütünleşme içinde görür. Sinema ise ekolojik sorunların gündeme getirildiği bir mecra olarak kullanılmaktadır. Doğanın korunmasına yönelik belgeseller haricinde animasyon filmler ve bağımsız sanat filmleri de bu sorunlara yoğunlaşmaktadır. Reha Erdem sinemasındaki doğayla iç içe yaşayan ya da doğaya kaçan insanların, yönetmenin doğaya karşı olan duyarlılığını göstermektedir. Bu çalışma kapsamında Erdem'in kurduğu hayal ve gerçek arasındaki fantastik doğa tasvirleri ekolojik bağlamda ele alınmıştır. Yönetmenin son filmi Koca Dünya (2016) "Derin Ekoloji" paradigması kullanılarak göstergebilimsel analizle irdelenmeye çalışılmıştır. Filmde derin ekoloji ilkeleri baz alınarak insan ve doğa ilişkisini saptamak ve çözümleyebilmek amacıyla, Ferdinand de Saussure'ün göstergebilimin gösterge-gösteren-gösterilen modelinden yararlanılmıştır. Ayrıca Barthes'in gerçek dünyadaki nesnelere zihindeki ilk anlamlandırması olan "düz anlam" ve düz anlamın ardında bulunan "yan anlam" kodları kullanılarak filmin anlamlandırmalarına yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak Reha Erdem'in insanın varoluşunu sorguladığı filmde, derin ekoloji felsefesiyle kesişen mesajları olabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Derin Ekoloji, Doğa Felsefesi, Bağımsız Sinema, Reha Erdem

*ORCID: 0000-0002-1999-8400

E-mail: denizoguzcan1@gmail.com

DOI: 10.31122/Sinefilozofi.673208

Geliş Tarihi - Recieved: 10.01.2020

Kabul Tarihi - Accepted: 18.04.2020

The Philosophy Of Deep Ecology In Independent Turkish Cinema: An Analysis Of The Film 'Big Big World' (2016)

Deniz Oğuzcan*

Abstract:

The aim of the philosophy of nature for two centuries after Thales started the philosophy of nature by saying "Water is the main substance of everything"; The main principle of existence is to find and explain everything that exists. In the Renaissance period, the thinkers have laid the foundations of modern science by defining nature independently of God. It can be said that the desire to subjugate nature began with the industrial revolution. In the age of technology and information we live, it is observed that the ignored nature begins to deteriorate and the ecological balance is shaken. For centuries, the nature of mankind's escape to find healing and peace has become a force that man wants to dominate with the benefits of modernism. Deep ecology philosophy, which is one of many ecological approaches, sees man as a member of nature and makes a position that keeps him equal with other beings. In recent years, in order to prevent the irregularity of the order of nature, it is seen that mass media are used other than civil society organizations. One of these tools, cinema is used as a medium in which ecological problems are raised. Apart from documentaries for the protection of nature, animation films and independent art films focus on these problems. Reha Erdem can be said to show the sensitivity of the director to the nature, living in nature or fleeing to nature. In the scope of this study, the fantastic nature descriptions of the imagination and reality that Erdem has established are dealt with in the ecological context. The director's latest film, Big Big World (2016), was tried to be analyzed through semiotic analysis using Deep Ecology paradigm.

Key Words: Deep Ecology, Philosophy of Nature, Independent Cinema, Reha Erdem

*ORCID: 0000-0002-1999-8400

E-mail: denizoguzcan1@gmail.com

DOI: 10.31122/Sinefilozofi.673208

Received - Geliş Tarihi: 10.01.2020

Accepted - Kabul Tarihi: 18.04.2020

Giriş

Ekosistem denildiğinde tüm canlıları ve cansızları içinde barındıran, buldukları ortamla birbirine bağlı olan varlıkların sistemi akla gelmektedir. İnsanoğlu ise bu sistemin ufak bir parçasıdır. İgit, insan ile onun dışında kalan doğanın yüzyıllar süren uyumlu ilişkisinin insanın doğaya egemen olmak istemesiyle bozulduğunu ve doğanın tahrip edildiğini söyleyerek insanoğlunun doğayla olan tarihini özetler (İgit, 2016: 952). Ekolojik yaklaşım (ekomerkezcilik) insanı doğanın bir parçası olarak kodlayarak insan-merkezci bir yaklaşım yerine canlı varlıkların cansız varlıklarla olan ilişkisini 'bütüncü' bir yöntemle inceler. Bütüncü sistem varlıkların tümünü aralarındaki ilişkilerle birlikte ele alır. Bütüncü düşünce ise Budizm, Hinduizm ve Taoizm gibi Doğu felsefelerinin temelini oluşturmaktadır (Öztunalı Kayır, 2003: 25). Rousseau, Doğu felsefelerinde olduğu gibi insanın doğayla olan ilişkisini kurtarıcı ve canlandırıcı olarak betimler. Doğanın ilahiliğinin ve güzelliğinin insanın derin ruhsal ihtiyaçlarını karşıladığına vurgu yapar (Dent'ten akt. Güngör, 2015: 3). Garrard doğanın uhrevi olarak görüldüğü ekomerkezcilik kavramının Taoizm, Budizm, Hristiyanlık öncesi Vika, Şamanizm ve Kızılderili inanç sistemlerinden etkilendiğini ifade eder (Garrard, 2017: 44). İnsanı da kapsayan doğanın korunması tek Tanrılı dinlerde de yer bulmuştur. Bununla birlikte modernizmden sonra ekolojik yaklaşımların birçok farklı yönden ele alındığı söylenebilir.

Doğanın, insanoğlunun tahakkümü altında olmasını reddeden "Derin Ekoloji" yaklaşımı Arne Naess tarafından ortaya atılmıştır. Derin ekoloji, doğanın içsel değerinin insanınki kadar önemli olduğunu savunarak insan yaşamının ve kültürlerin gelişmesinin de insan-doğa dengesinin korunmasına bağlı olduğunu söyler (Garrard, 2017: 42-43). İnsanın doğadan kopuşunun ve doğayı manevi ihtiyaçlarını karşılamak yerine maddi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmasının, modernizmin olumsuz etkilerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Modernizmle birlikte Dünya, insanların doğanın kutsallığını ve varlığını göz ardı ettiği ve kendi çıkarlarına hizmet ettiği sürece doğadaki diğer varlıkların yaşamasına izin verdiği bir yer haline gelir. Bauman, modernizmi tanımlarken "katı olanların buharlaştırılması ve kutsalların dünyevileştirilmesi" cümlesini kullanmıştır (Bauman, 2013: 107). İnsanoğlu yarattığı kültürler ve teknolojiyle doğayı yenebilme isteğini gerçekleştirmeye başlamıştır. Bauman insanın doğayı hakimiyetine almaya çalışmasını çiftçi örneğiyle açıklar. Bauman'a göre bir çiftçinin doğanın düzensizliğini ehlileştirerek tarlalar oluşturması, doğayı kendi istediği şekilde düzenlemesi ilk kültür işidir. Kültürün 'şeyleri' olacakları şeyden farklı bir şey haline getirmesi onun yapaylığının kanıtıdır. Kültür, doğa düzeninin yerine kendi düzenine değer verme durumudur (Bauman, 2010: 160-161). Bu çerçevede düşünülmesi gereken kendini doğadaki tüm varlıklardan üstün gören insanoğlunun bekası mı yoksa insanın da içinde bulunduğu tüm varlıkları barındıran doğa mı önemlidir sorusudur. İlk çağlardan günümüze kadar bu soruya cevap niteliğinde düşünceler ortaya çıkmıştır.

Antik Çağdan Modernizme Doğa Felsefesi

Antik Çağ'da felsefenin temeli insanın içinde yaşadığı doğayı anlama ve doğada bulunan varlıkların nereden geldiğini çözebilme problemleriyle başlar. Bugünkü felsefi düşüncelerin de kaynağı olan doğanın ilk çağdan itibaren önemli bir kaynak olduğu görülmektedir. Thales'in suyu, Anaksimenes'in havayı, Herakleitos'un ateşi ve Demokritos'un atomu temel olarak gördükleri problem alanı insani ilişkiler, sosyal yaşam ya da kültür değil doğanın bizzat kendisi olmuştur (Arslan, 2008: 8-16). Doğa felsefesinin başlangıç noktası olarak görülen Thales doğayı mistisizmden ayrı tutarak yine doğanın kendisiyle açıklamaya çalışmıştır. Thales'in doğanın sınırlarını doğanın kendi içinde bulma düşüncesi doğayla insan ilişkisinin gelişmesini sağlamıştır Thales her şeyin kaynağı olarak 'su'yu görmüştür. Thales'e göre su canlı olmanın ilk nedeni ve kaynağıdır (Yağanak, 2002: 8). Anaksimenes'in havayı temel madde (arkhe) olarak belirlemesi ise havanın her yere yayılarak girebilmesi, sınırı olmayan bir canlılık içermesi, görülmeyen ancak sesi ve serinliği duyumsanabilen yapısı ve varlıkları bir arada tutması özellikleri sebebiyle olmuştur (Denkel, 1986: 18). Herakleitos, doğanın kaynağı olarak ateşi görür. Ateş tüm varlıkların temeli olarak karşıtların birliğidir. Doğadaki tüm varlıklar birbiriyle çatışarak değişir ve varlıklarını oluşturur (Gökberk, 1995: 25). Aristoteles ile doğanın insanla arasındaki mesafe açılmaya başlar. Aristoteles, canlı varlıkları sınıflandırma yoluna gider ve temel ilke olarak ruh kavramını ele alır. Aristoteles'in "doğa ölçeği" en altta hareketsiz maddelerden başlayarak bitkilere, basit canlılardan en karmaşığı olan insana vararak son bulur (Erkızan, 1999: 126). Aristoteles bu ölçekteki canlıların birbiriyle uyum içinde ve birbirlerine bağlı olarak geliştiğinden söz eder öyle ki bu düzende bütünlük içinde var olmayan ne toprakta bir kurtçuk, ne gökyüzünde bir kuş ne de denizde bir balık vardır (Ünder, 1996: 81). Antik Çağ'da genel olarak doğanın insandan üstün ya da insanla eşit tutulduğu ve doğanın bir parçası olduğu görülmektedir. İnsanoğlunun doğaya hakim olma düşüncesi ise modernizmin gelişile birlikte görülmeye başlanmıştır.

Rönesans ile düşünürler doğayı kapalı bir sistem olarak görerek modern bilimin teorik temellerini atmışlardır. Bu düşünürlerden Francis Bacon, insanoğlunun bilgisinin ve hareketlerinin doğa üzerine inşa edilmesini ve doğaya dayanmasını savunmuştur. Bacon, doğanın hizmetkârı ve yorumcusu olarak gördüğü insanoğlunun düşünme ve deney aracılığıyla doğanın sırlarını öğrenebileceğini ve eyleme geçebileceğini söyleyerek doğaya egemen olmanın yolunun ona boyun eğdirmek olduğunu söyler (Çüçen, 2001: 2). Bacon'un bu düşüncesinde Descartes'in zihin-beden ikiliği, hayvanların ruhsuz makineler olması ve bilginin araçsal kullanımı üzerine olan görüşlerinin payı büyüktür. Descartes iki tözü kabul eder; mekanik ilkelere göre işleyen ama düşünmeyen madde ve mekanik olmayan ancak düşünen ruh. İnsan dışındaki varlıkların ruhsuz olduğundan hareketle iki töz arasından bir ayrım yaratır. Dolayısıyla bu ayrım insanın doğayla olan bağına kopararak insanı doğaya karşı yabancı kılar (Westfall, 1995: 36). Hem maddesi hem de ruhu olan insanın doğayla ilişkisi bu noktada yön değiştirir. Bilgi araçsaldır ve doğanın kontrol edilmesiyle elde edilen bilgiler insan hayatını daha kolay hale getirir (Descartes, 1994: 55-71). Doğa ve insanın yarattığı kültürün karşıtlığına yönelik birçok düşünce bulunmaktadır. Levi Strauss doğa ve kültürün alanının birbirinden farklı olduğunu ve bu sebeple doğa ve kültürün iki

farklı kategori olduğunu öne sürmüştür (Fiske'den akt. Kantar, 2013: 12). Journet ise kültürün kavramsal açıdan doğaya karşı olduğunu belirtmiştir (Journet, 2009: 16). Journet'e göre, insanoğlunun sahip olduğu dil, sembolik kapasite ve idrak etme yeteneği doğadaki diğer canlılarda yoktur. Bu yüzden insan, diğer canlıların dahil olduğu doğanın bir üyesi değil; doğa dışı bir başka kategoriye aittir ve aralarında bu nedenle bir sınır çizilmiştir. Clarissa Estes, insanoğlunun kültürü kullanarak kendini doğadan ayrı ve üstün görmeye çalışmasının sebebinin her insanın doğal olarak sahip olduğu "contra naturam" kuvveti olduğunu iddia etmiştir (Estes, 2004: 52). Contra naturam, doğaya ve içerdiği vahşi yaşama karşıt olarak doğan kuvvet olarak isimlendirilmiştir. İnsanın kendini doğadan ayrı tutma isteğinin, kendi düalizminin açıklayıcısı olarak contra naturam olgusu öne sürülmüştür. İnsanoğlu doğanın parçası olduğunu kabul etse de sürekli olarak kendini doğaya karşı ya da doğadan üstün bir noktaya taşımaya çalışmaktadır. İnsanın kendini doğadan sıyırma çabasının doğanın konumunu farklı bir gözle görmesine sebep olmuştur. Heidegger, insanın doğaya karşıt olarak konumlandırılmasının doğa- insan ilişkisini kökten değiştirdiğini belirterek doğanın müdahale edilebilir bir nesne konumuna getirildiğini ifade eder (Bumin, 1996: 36). Frankfurt Okulu düşünürlerine göre insanın doğayı tahakküm altına alması doğanın sömürü nesnesi haline gelmesine yol açmıştır. Horkheimer bu tahakkümü insanın ölçsüz emperyalizmine bağlar (Horkheimer, 1998: 130). Mistik bir doğa düşünürü olan Krishnamurti ise doğayla insan arasındaki ilişkiyi mülkiyet kavramıyla açıklar. Doğaya faydacı gözlerle bakan ve onu sahiplenen insanoğlunun ancak bencillikten kurtulduğu zaman sadece doğaya değil kendine de duyarlı olabileceğini ifade eder (Krishnamurti, 1999: 13).

Descartes ve Bacon ile başlayan doğayı boyunduruk altına alma isteği sanayi devrimiyle birlikte doğayı sömürme tutkusuna dönüşmüştür. Teknoloji, toplumu tüketen hale getirmiş; insan da kendisini tüketir noktaya gelmiştir. Tüketim toplumunun en büyük enerji kaynağı olan fosil yakıtlar Durning'e göre toplumun en tehlikeli ürünüdür. Durning, hava kirliliği ve toksik atıkları ortaya çıkaran tüketim toplumunu, küresel ısınmadan türlerin yok olmasına kadar türlü doğa felaketlerinin sorumlusu olarak görmektedir (Durning, 1998: 39-44). Bu noktada ekolojik düşünceler doğanın akılla araçsallaşmasına karşı çıkararak sezgisel bilgiyi ve insanın doğayla kurduğu duygusal bağı önemli olarak görmekte dirler (Çüçen, 2001: 4).

Ekoloji Felsefesi

İnsanoğlunun doğaya yabancılaşarak onu boyunduruk altına alması ve sonuç olarak tüketmeye başlaması ekolojik hareketlerin yolunu belirleyen temel problemdir. Doğa insan için yaratılmıştır ve insanın ihtiyaçları için kullanılmalıdır fikrini savunan insanmerkezcilik ile insanın dünyadaki görevinin doğayı keşfetmek ve ona egemen olmak olarak kabul eden ve bu sebeple bilim ve teknolojinin bu egemenliği sağlayan araçlar olarak gören tekno merkezlik çevre felsefelerinin doğmasına sebep olmuştur (Çüçen, 2001: 5). Ekoloji temel olarak tüm canlı türlerinin çevreleriyle uyum için yaşamalarının nasıl mümkün olduğunu araştıran, canlı varlıkların ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarını ve döngüye nasıl dahil olduklarını inceleyen bilim dalıdır. Ekolojiyi diğer bilim dallarından

farklı kılan ayırım ise canlı varlıkların yaşadığı ortamla cansız ortam arasındaki ilişkiyi 'bütüncü' bir yöntemle ele almasıdır (Öztunalı Kayır, 2003: 25). Ekoloji sözcüğünün kökeni terimi ilk defa kullanan Haeckel'e dayanır. Yunanca oikos (ev halkı) ve logos'tan (dizgisel inceleme) takısıyla üretilen bir kelimedir. Haeckel, hayvanların ve bitkilerin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilim dalına 'Ekoloji' adını vermiştir (Williams, 2006: 133). Bütüncü yöntemle ekosistemi inceleyen ekoloji, insan öznesini diğer canlılardan soyutlayarak değil, sistemde yaşayan bir canlı olarak ele alır. Bu yöntem ekoloji hareketine hem bilimsellik ve felsefik bir boyut katmıştır (Sachs, 2004: 62). Bir bilim dalı olarak ekoloji, bilimsel deneyler ışığında insan ve doğa ilişkisine dair teoriler üretmektedir. Ekolojik teoriler insan ve hayvan yaşamına dair belirli düşüncelerin doğmasını sağlar. Bu düşünceler ekolojiyi, değerlere ve yaşama dair çıkarımlarda bulunan bir felsefe durumuna getirmektedir. Hatta ekolojinin gelecek nesiller için çağırıcı bir felsefe olarak kabul edileceği öngörülmektedir. Bu düşüncenin şu an yaşadığımız küresel iklim krizine dikkat çekmek için okul grevine başlayan 16 yaşındaki İsveçli Greta Thunberg isimli genç kadın örnek olarak gösterilebilir. Thunberg, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Zirvesi'nde gezegenin kaderini değiştirmeleri için dünya liderlerine çağrıda bulunarak gelecek nesillerin ekoloji konusunda daha bilinçli olacağını kanıtlamaktadır.

Bu noktada çevrecilik ve ekoloji kavramlarını birbirinden ayrı olduğunu söylemek gerekir. Çevrecilik insan yaşamını odak noktası olarak gören, problemlerin çözümünün kısa vadede oluşan sorunlarla ilgili olduğunu söyleyen ve problemin kaynağına ulaşmaya yönelik bir çabası olmayan harekettir. Ekoloji ise temel olarak insan ve doğa arasındaki ilişkiyi sorunsallaştıran, çevre sorunlarının sadece insan üzerindeki etkisini değil, diğer varlıklar üzerindeki etkisini de irdeleyen düşünce sistemidir (Garrard, 2017: 39-41). Murray Bookchin ise son yıllarda ekolojik felsefe yazılarının yeni bir yöne evrildiğinden bahseder. Bu yön, ekolojik bakımdan yaratıcı bir duyarlılık, etik açıdan insan davranışlarına yön veren ve insanoğlunun doğadaki yerine dair bir farkındalık yaratabilmek olarak özetlenebilir. Bu felsefi çalışmalar sadece çevre sorunlarıyla ilgilenmezler; bir doğal dünya vizyonu yaratmaya çalışarak onu bir metafizik ilke düzeyine yükseltirler (Bookchin, 2017: 58). Bütüncü yöntemle sahip ekolojinin temel olarak on ilkesi yaşamın düzenini gösterir: (Öztunalı Kayır, 2003: 25-26)

- 1. Doğanın bütünlüğü ilkesi:** Canlı ve cansız tüm varlıklarıyla doğa bir bütündür ve birbirleriyle etkileşim halinde ve dayanışma içindedir.
- 2. Doğanın sınırlılığı ilkesi:** Doğanın kaynakları sonsuz değildir. Doğanın kendini yenileme yeteneği vardır fakat artan nüfusu ve kirliliği tolere edebilme kapasitesi sınırlıdır.
- 3. Doğanın özdenetim ilkesi:** Doğanın bütünlüğüyle ilgili olarak tüm ekosistemler özdenetim ve geri besleme yoluyla yaşamlarını ve bütünlüklerini korumaya alırlar.
- 4. Doğanın çeşitliliği ilkesi:** Varlıklar arasındaki çeşitlilik birbirine bağımlı olan sistem içinde hayatın devamlılığını sağlar.
- 5. Doğada hiçbir şey yok olmaz ilkesi:** Termodinamik yasasına dayanan ilke, var olan her maddenin ve enerjinin yok olmayacağını ancak başka şekle dönüşebileceğini söyler.

6. **Doğaya karşı elde edilen her başarının bir bedeli vardır:** İkinci termodinamik yasasına göre her enerji dönüşümünde enerjinin bir bölümü dağılarak iş yapamaz duruma gelir.
7. **Doğanın geri tepme ilkesi:** Bir fizik kuralı olarak doğada her etkinin bir tepki doğurduğunu bilerek hareket etmek gerekir.
8. **En uygun çözümü doğa bulur ilkesi:** Değişmek doğanın ana yasasıdır ve her canlı varlık milyonlarca yıllık evrimle en uygun biçimini alır.
9. **Kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi:** Bir doğa olayı olarak evrim sonucu son halini almış insanoğlu, biyolojik evrimiyle beraber kültürel evrim de geçirir. Kültür yaratmak ekolojik uyum gereğidir.
10. **Doğayla birlikte hareket etme ilkesi:** Ekolojik döngüleri, güneşin izlediği yolu ve mevsimleri hesaplayarak uyum içinde birlikte hareket etmeyi vurgular.

Ekolojinin bütüncül yaklaşımı, insanoğlunun doğayı kendi ihtiyaçları için kullanabileceği bir alan olarak görmesini yanlış bulmasına rağmen dünya hızlı kirlenmekte ve kaynakları hızla tüketilmektedir. Bireyin doğaya sorunlu bakışının ancak felsefi bir bilinçle olumlu hale gelebileceği düşünülmektedir. Sürdürülebilir bir yaşam döngüsü doğal kaynakları tamamen tüketmeden ve doğayı bozmadan geleceğe yaşanabilir bir dünya bırakmak için “ekolojik yurttaşlık” modelinin oluşması gerekir. Ekolojik yurttaşlık temel özellikleriyle doğayı koruma bilinci olan ve bu bilinçle yaşanabilir bir çevre yaratan ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmayı ilke edinen etik değerlerle biçimlenmiş bilinci belirtir (Gül, 2013: 19).

1. Derin Ekoloji Felsefesi

Son zamanlarda ekoloji felsefesinde özellikle tartışılan derin ekoloji düşüncesi önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Derin ekoloji kavramı 1973 yılında Norveçli filozof Arne Naess tarafından ortaya atılmıştır. Derin ekoloji felsefesi üç ana düşünceye odaklanmaktadır. İlk olarak ekomerkezci yaklaşımın benimsenerek insan olmayan varlıkların, insanoğlu için işlevsel olmasının haricinde kendi içsel değerlerinin olduğunu kabul etmektir. İkinci olarak çevre problemlerinin semptomlarıyla ilgilenmeyi bırakıp insanın da bir parçası olduğu ekolojik denge için daha derin sorgulamalar yapılmalıdır. Üçüncü olarak ise tüm canlıların yaşadıkları dünyayla bütünleşebilmek için içsel bir gücü olduğu düşüncesi kabul edilmelidir (Fox, 1993: 74-76). Naess “Derin Ekoloji ile birlikte “Sığ Ekoloji” terimini de kavramsallaştırır. Sığ Ekoloji çevreci hareketler olarak özetlenebilir. Çevre kirliliğinin önlenmesine için tedbir alınmasını çözüm olarak gören düşüncelerin tümüdür. Bu düşünce insanın dünyada yarattığı sistemin problemleri olduğunu görmezden gelir. Sistemi değiştirmek için çabalamak yerine düzeltmeyi tercih eder. Sistemin politik boyutunu hesaba katmayarak problemlerin bilim ve teknolojiyle çözümlenebileceğini iddia etmektedir. Bilim insanlarının pek çoğu doğanın insanın sebep olduğu yıkımlarla tehlikede olduğunu savunsa da bu görüşe karşı çıkan düşünürler bulunmaktadır. *Cornucopian yanılıgısı* olarak isimlendirilen bu düşünceye göre doğanın sunduğu kaynaklar sonsuzdur ve hiçbir şekilde tükenmemektedir (Garrard, 2004: 16). Derin ekoloji felsefesi ise insanoğlunu evrende ilişki kurduğu canlıların merkezinde olduğunu düşünmeyen, diğer canlılarla insanı denk gören bütüncül bir var oluşun bulunduğunu ve bunu gerçekleştirmenin yüzeysel düşünceler sonucu alınacak önlemlerle

gerçekleşmeyeceğini vurgulayan düşünce biçimidir (Güngör, 2015: 5). Naess, 1973'te "The Shallow and the Deep: Long Range Ecology Movement: A Summary" adlı bir makale yayınlamıştır. Makalede derin ekoloji kavramını açıklarken sorunun temelini inerek kökten değişiklik yapmayı önermeyen çevreci hareketten farklı olarak dünyaya bakışta, insan değerlerinde, amaçlarında ve politikalarında değişikliğe gidilmesi gerektiğini savunulmaktadır. Naess ile George Session'ın 1984'de birlikte yazdıkları "derin ekoloji hareketinin platform ilkeleri" derin ekolojistlerin kabul ettikleri ilkelere aittir. Filozof Arne Naess'ın ortaya koyduğu derin ekoloji kavramı 8 temel ilkeyi kabul etmektedir (Gökdayı, 1996: 177):

1. Yeryüzündeki her varlığın değeri vardır ve insan merkezci düşünceden uzak durulmalıdır. Yaşama ve kendini-gerçekleştirme bütün türlerin hakkıdır. Buna öz-değer adı verilir.
2. Ekosistemin değerli olduğunun ayırdına vararak türlerin sürdürülebilirliği için çalışmalar yapılması gereklidir.
3. İnsanları yaşamları için ihtiyaç duyduklarını doğayı etkilemeyecek biçimde alması gerekeni temin etmelidir.
4. Ekosistemdeki yaşamın dengeli olması sağlanmalıdır.
5. İnsanların pek çoğu doğaya zarar verme düşüncesine karşıyken yine de doğaya zarar verecek davranışlarda bulunmaları mümkündür.
6. Doğayı korumak için yapılan değişiklikler, ekonomik ve ideolojik olarak toplumu mutlaka etkileyecektir.
7. Her şeyden önemli olan hayatın niteliğidir.
8. Derin ekoloji ilkelerinin kabul edilmesiyle yaşam felsefesi faydacı ve maddeci olan insanların büyük değişiklikler gerçekleştirmesi gerekecektir.

Derin ekoloji, bu temel ilkeler doğrultusunda insanla dünya arasındaki ilişkinin felsefi açıdan düşünülmesini sağlama ve bu felsefeyi baz alarak doğayı korumak için eyleme geçmeyi öngörmektedir. Bu felsefi düşünce, insanoğlu ile dünya arasında bağ kurarak insanı merkeze alan faydacı düşünceden uzaklaşmayı ve yaşamın sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Naess, derin ekolojiyi açıklarken insanın dünya üzerindeki yıkıcı etkisini sona erdirmeye ve doğaya yönelme arzusunun öne çıktığını belirtmektedir (Ünder, 1996: 203). Naess'in, ekozofisi (ekofelsefe) adını verdiği doğaya uyum felsefesiyle derin ekoloji ilkelerini belirlerken Spinoza ve Gandhi'den yararlandığı bilinmektedir. Naess'in en temel ilke olarak belirlediği "kendini gerçekleştirme" ilkesidir. Kendini gerçekleştirme insana özel bir amaç olarak görülmemektedir. Yeryüzündeki bütün canlı varlıkların kendilerini gerçekleştirmeye eşit ölçüde hakları bulunmaktadır. Tüm canlıların kendi kapasiteleri dahilinde yaşama ve potansiyellerini mükemmelleştirme hakkı olmak zorundadır ve insanların diğer canlılar üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Bu düşünce eylemine derin ekoloji felsefesine göre kısaca "yaşa ve bırak yaşasın!" denilmektedir (Akalin, 2019 :82).

Derin ekoloji felsefesi ile mistik öğretilerin benzerliği dikkat çekmektedir. Taoizm ve Budizm öğretilerinin ekofosofiyi etkilediği ve derin ekolojiye katkı sağladığı görülmektedir. Taoizm, Çin felsefesinde evrensel akış diğer bir deyişle doğanın ritmi anlamına gelen *Tao* kavramından doğmuştur. İnsan haricindeki diğer canlıların doğanın ritmine yani *Tao*'ya

uyum sağlaması kendiliğinden gerçekleşen bir durumdur. İnsanoğlu ise akıl sahibi bir canlı olarak doğanın ritmine uyum sağlayabilmek için bilinçli olarak Tao'nun yolunu seçmelidir. Ayrıca insanın evrenin denge sistemine uyumlu bir şekilde katılması onun sorumluluklarından biridir. Bu sorumluluk insanın kendi kendini bulmasında yol gösterici olarak rol oynar (Elgin, 1994: 71-75). Derin ekoloji felsefesini biçimlendiren bir diğer düşünce ise Buddha Schakyamuni'nin *patticasamuppada* öğretisidir. Buddha, *patticasamuppada* öğretisiyle tüm varlıkların ve türlerin birbirleriyle bağlantı halinde olduklarını ve bu bağlantıyla oluştuklarını söyler. Tıpkı derin ekoloji felsefesinde olduğu gibi Buddha öğretilerinde de evrensel bir bağ olduğunu söylemek mümkündür (Yardımcı, 2006: 41).

Çağımızda toplumlar doğayı kontrol ederek yoksulluğa son verebileceklerini ve tüm ihtiyaçların karşılanabileceğini düşünmektedirler. Diğer ekolojik düşüncelere paralel olarak derin ekoloji felsefesi, tüm canlılar gibi insanların da ancak evrenin akışına uyum sağlayabildikleri zaman bütün olabileceklerini savunur. İnsanoğlunun doğanın bir parçası olmayı göz ardı ederek doğayı tahakküm altına alma arzusu, insanın kendi türünü karşı da aynı tavrı almasına yol açmıştır. Güçlünün güçsüze tahakkümü, erkeğin kadına tahakkümü, zenginin yoksula tahakkümü biçiminde süregelen bir düzen olduğu söylenebilir (Akalin, 2019: 86).

İnsana dair her şeyi konu alan sinemada insan- doğa karşıtlığı ve ekoeleştirel düşünceler sıkça işlenen temalardandır. Sinemanın temsil gücü *ekosinema* ile ekolojik felsefeler barındıran bir boyuta taşınmaktadır. Kabadayı, doğanın temsilinin görüntü ve seslerle ileti olarak aktarımının metinlerden daha farklı olduğunu savunmaktadır (Kabadayı, 2013: 68). Ivakhiv de sinemanın gerçeği en iyi biçimde yansıtan sanat olduğunu ifade eder. Zira sinema da tıpkı gerçek hayat gibi devamlı hareket eder ve dönüşür. Bunları yaparken bir taraftan gerçekliği betimleyerek temsil ederken diğer taraftan gerçeği karartarak yeniden şekillendirir (Ivakhiv, 2013: 14). Ekosinema, Sheldon Lu ve Jiayan Mi tarafından ekolojik bir bilinci olan ve ekolojik sorunları dert edinen sinema olarak kavramsallaştırılır. Tong ise ekolojik bir bakış açısı olan sinemayı ekosinema olarak tanımlamaktadır (Özdemirci ve Monani, 2016: 48). Ekosinema için çeşitli nitelikler dile getirilmiştir. Bunlardan biri Willoquet-Maricondi üçlü sınıflandırmasıdır (Willoquet-Maricondi, 2010: 3):

1. İnsan dışı olarak nitelenen doğanın sadece insanların eylemleri için bir arka plan olmadığı filmler,
2. Tek önemli unsurun insanın çıkarlarının olmadığı filmler,
3. İnsanın doğaya karşı bir sorumluluğu olmasını içeren ahlaki bakışı olan filmler.

Sinemada belgesel filmler haricinde kurmaca filmler de ekosinema olarak nitelendirilmektedir. Bağımsız Türk sinemasında Reha Erdem'in filmleri ekosinemaya örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmada Erdem'in doğaya sığınan ve doğayla bütünleşen karakterleri göz önüne alınarak derin ekoloji bağlamında *Koca Dünya* (2016) filmi çözümlenmeye çalışılmıştır. *Koca Dünya* filminin insan ve insan dışı doğanın sunuluş biçimiyle derin ekoloji felsefesine yönelik göndermeler barındırdığı düşünülmektedir.

Koca Dünya Filminin Analizi

Yöntem

Filmin incelenmesinde yöntem olarak derin ekoloji ilkeleri baz alınarak insan ve doğa ilişkisini saptamak ve çözümleyebilmek amacıyla, Ferdinand de Saussure'ün göstergebilimin gösterge-gösteren-gösterilen modelinden yararlanılmıştır. Ayrıca Barthes'ın gerçek dünyadaki nesnelere zihindeki ilk anlamlandırması olan "düz anlam" ve düz anlamın ardında bulunan "yan anlam" kodları kullanılarak filmin anlamlandırmalarına yoğunlaşmıştır.

Ferdinand de Saussure'e göre göstergebilim, göstergelerin toplumdaki hayatını inceleyen bilim dalıdır. Saussure her sözcüğün, bir "gösterge" olduğunu ve "gösteren" "gösterilen" den oluştuğunu ifade eder. Gösterge-gösteren-gösterilen anlamı oluşturma açısından oldukça önemlidir. Saussure'ün göstergebilim modelinde gösterge, gösteren (anlam veren) ve gösterilenden (anlam verileden) meydana gelir. Gösteren gösterenin algılayabildiğimiz fiziksel varlığı iken; gösterilen gösterenin düşünsel varlığıdır. Bu ikisi dış gerçekliği ya da anlamı meydana getirir. Bu iki öge ortak kültürel anlamlara bağlıdır (Parsa, 1999: 19). Roland Barthes ise bir gösterenin Saussure'ün ifade ettiği gibi bir düz anlam biçimi olduğunu savunur. Bununla birlikte, göstergeler kültürel olarak belirlenmiş anlamları olan yan anlamlara gönderme yapar (Gottdiener, 2005: 30). Başka bir deyişle düz anlam sözcüğün sözlük anlamıyken, yan anlam gösterenin kültürel olanla ilişkili olarak ortaya çıkan anlamıdır.

Filmin Analizi

Filmin Künyesi:

Yönetmen: Reha Erdem

Senaryo: Reha Erdem

Yapımcı: Ömer Atay

Görüntü Yönetmeni: Florent Herry

Kurgu: Reha Erdem

Ses: Herve Guyader – Furkan Atlı

Müzik: Nils Frahm

Sanat Yönetmeni: Ömer Atay

Oyuncular: Ecem Uzun, Berke Karaer, Hakan Çimenser, Murat Deniz, Melisa Akman, Ayta Sözeri

Vizyona Giriş Tarihi: 7 Nisan 2017

Süre: 100 dk.

Tür: Dram

Özellikler: 35 mm, renkli

2016 yılı yapımı Reha Erdem'in son filmi *Koca Dünya*'da yetimhanede yetişmiş ve birbirlerini kardeş olarak gören Zuhal (Ecem Uzun) ve Ali'nin (Berke Karaer) hikayesi anlatılmaktadır. Zuhal ve Ali yetimhaneden sonra ayrı düşmüştür. Ali bir tamirhanede

çalışıp bekar odasında kalırken Zuhal bir ailenin yanına verilmiştir. Her ikisi de zorlu bir yaşama uyum sağlamaya çalışmaktadır. Filmin girişinde gece karanlığında, ötesinde dağların bulunduğu fabrika bacalarını ve derme çatma bir kulübe görülür. Kulübenin önünde tek bir beyaz keçi otlamaktadır.

Görsel 1: Koca Dünya filmi açılış sahnesi

Görsel 1'e bakıldığında göstergenin dağlar, fabrika bacaları ve bir hayvan olduğu görülmektedir. Gösteren, modern toplum ürünü olan sanayi bölgesidir. Gösterilen ise düz anlam düzeyinde sanayi bölgesinin kıyısında kalan doğa parçasıyken yan anlam düzeyinde insanın doğaya tahakkümü sonucu doğanın uzaktaki dağlar ve az miktardaki yeşillikte otlayan yalnız bir keçi olarak küçülmesidir. İnsan kültürünün oluşturduğu kapitalist sistemin getirisi fabrikalar büyük bir alanı kaplarken doğa uzaktaki dağlardan ve otlardan ibarettir. Sahnenin içerdiği bir diğer yan anlam ise keçilerin çok zor koşullar altında bile yaşayabilmesi ve üreyebilmesi göz önüne alınarak doğanın her şeye rağmen var olacağı düşüncesidir.

Filmin iki ana figürü Zuhal ve Ali'dir. Yetimhaneden bir aileye evlatlık verilmiş ve ailenin babası tarafından tacize uğrayan Zuhal, on sekiz yaşını doldurduğu için yetimhaneden ayrılmış, bir tamircide çalışan ve arkadaşlarıyla izbe bir odada yaşayan Ali, anne ve babaları olmadan büyümek zorunda kalmış, çeşitli travmalar atlatmış ve bir noktada bütünlüğe ulaşamadan yarım kalmış iki çocuktur. Ali, Zuhal'in tacize uğradığından haberdar değildir ancak yine de onun için endişelenmektedir. Bu yüzden Zuhal'in yanında kaldığı ailenin evine gider.

Görsel 2: Zuhal'in kaldığı evin girişi

Görsel 2'de göstergenin terlikler olduğu görülür. Gösteren ise üç kişilik ailenin terlikleridir. Gösterilen düz anlam olarak bir aile evinin kapısındaki terlikler iken yan anlam düzeyinde ise Zuhal'in dördüncü kişi olarak aileye katılmasına rağmen aslında ailenin bir üyesi olarak görülmemesidir. Derin ekoloji felsefesinin reddettiği bir eylem olan doğa dışı insanın (güçlünün) güçsüzü tahakküm altına almasının bir örneği olarak, Zuhal'in bulunduğu evdeki varlığı yok sayılmaktadır. Ali kapıyı çalıp Zuhal'i sorduğunda cevap verilmez. Ailenin babası geldiğindeyse Ali'yi evden kovar. Bu sahne Ali ve Zuhal'in doğaya kaçış sebeplerini özetlemektedir.

Görsel 3: Ali ve Zuhal'in şehirden uzaklaşması

Görsel 3'teki göstergebilimsel analize bakıldığında yolda ilerleyen motosiklet gösterge olarak görülmektedir. Gösteren ise apartman bloklarından uzaklaşan motorsiklettir. Gösterilen düz anlamda motosikletle bir yolda ilerleyen Ali ve Zuhal iken yan anlam düzeyinde iki karakterin insanoğlunun tahakkümünden kurtulup doğaya sığınmasıdır. Ali, çalıştığı yerdeki ustasından kaçarak Zuhal'i de taciz eden babasından kurtarmıştır. Kaçış yeri belli değildir ancak çocukların şehirden ve insanlardan uzağa sürdüğüleri motosiklet onları doğanın kucağına götürecektir.

Görsel 4: Ali ve Zuhal doğada

Görsel 4'e bakıldığında gösterge orman, gösteren ise ormandaki Ali ve Zuhal karakterleridir. Gösterilen düz anlam düzeyinde ormanda nehrin kıyısındaki iki çocuk iken sahnenin yan anlamı ise insanoğlunun doğanın bir parçası olarak doğada aslında ne kadar alan kapladığıdır. Derin ekoloji felsefesi insanın doğayla bütünleşmesiyle, doğanın ritmine uyum sağlamasıyla kendi kendini bulacağını belirtmektedir. Ali ve Zuhal'in insanlardan kaçıp doğaya sığınması bir bütünleşme arayışı olarak değerlendirilebilir. Zuhal ve Ali nehri geçip ormanın derinliklerine doğru ilerlerler. Kendilerine uygun olduğunu düşündükleri bir yerde durup kendilerine ait bir çadır kurmaya karar verirler.

Görsel 5: Zuhâl ve Ali'nin ormandaki evleri

Görsel 5'te gösterenin çadır olduğu, gösterenin ise çocukların ormanda inşa ettikleri bir çadır olduğu görülmektedir. Gösterilen düz anlam düzeyinde ormanda branda ve ağaçlarla yapılmış bir çadır iken yan anlam düzeyinde Ali ve Zuhâl'in ormanda kendilerine ait olabilecek bir ev inşa etmeleri, bir yeri kendilerinin kılmaya çalışmalarıdır. Derin ekoloji felsefesinde insanların yaşamak için ihtiyaç duyduklarını doğayı etkilemeden almaları ilkesine uygun olarak çocukların yaşamak için bir yuva inşa ettikleri söylenebilir. Ali ve Zuhâl evlerini kurduktan sonra yeni bir yaşama adım atarak isimlerini Mimi ve Kumkum olarak değiştirirler. Zuhâl'in nehir kıyısında bulunduğu kayığa bindiklerinde İstanbul'un nerede olduğunu sorması, Ali'nin şehrin yönünü tam olarak tarif edememesi doğayla bütünleşen çocukların şehirde nerede olduğunu bilme zorunluluğundan kurtulduklarını işaret eder. Derin ekoloji felsefesinin ilkelerinden biri faydacı ve maddeci olan insanoloğunun doğayla uyum sürecine girdiğinde büyük değişimler yaşamasıdır. Ali ve Zuhâl'in yaşadığı değişimlerin derin ekoloji felsefesiyle paralel ilerlediğini söylemek mümkündür.

Görsel 6: Zuhâl'in ormanla bütünleşmesi

Görsel 6'nın göstergebilimsel analizinde göstergenin orman, göstereninse ormanda ağacın üzerinde yatan Zuhâl olduğu anlaşılmaktadır. Gösterilenin ise düz anlam düzeyinde ağacın üzerinde zor fark edilen Zuhâl olduğu; yan anlam düzeyinde ormanla bütünleşmiş, tıpkı bir hayvan gibi doğanın bir parçasına dönüşmüş insan olduğu görülmektedir. Derin ekoloji felsefesine göre insan doğanın bir parçasıdır ve ondan üstün değildir. Zuhâl'in ormanla bütünleşme sahnesi, insanın ancak doğaya uyum sağlayarak huzura kavuşacağı fikrine uygun olduğu söylenebilir.

Ali çalışmak için kasabaya gittiğinde Zuhâl ormanda gezinerek karnını doyurur, ormanı keşfederek hayvanları gözlemler. Ali doğayla bütünleşemese de Zuhâl doğanın bir parçası haline gelmiştir. Bu sahnede kamuflaj yeteneğine sahip hayvanlarda olduğu gibi Zuhâl'in ağacın üzerinde fark edilmesi zordur. Derin ekoloji felsefesinde doğadaki tüm canlıların eşit düzeyde önemli olduğu ilkesine uygun olarak bir hayvanla benzer nitelikler göstermeye başlayan Zuhâl karakteriyle, insanoğlunun doğadaki diğer canlılarla eşit olduğu düşüncesi görülebilmektedir.

Görsel 7: Zuhal'in ormandaki şifa arayışı

Görsel 7'ye bakıldığında göstergenin Zuhal olduğu görülmektedir. Gösteren ise Zuhal'in yüzünü beyaz bir örtüyle örterek yaşlı kadının elini tutmuş Zuhal karakteridir. Gösterilen düz anlam düzeyinde yüzünü kapatmış ve ölmüş bir kadının elini tutmuş Zuhal karakteriyken yan anlam düzeyinde doğada her varlığın birbiriyle bağlı olduğu düşüncesiyle insanın diğer canlılarla bağlantılı olmasıdır. Buddha öğretilerinde yer alan tüm canlıların birbiriyle etkileşim halinde olması ve bu bağla var olmaları ilkesi derin ekoloji felsefesinde de yer bulan bir düşüncedir. Zuhal karakteri hastalandığında doğayla daha fazla iç içe geçmekte ve onda şifa aramaktadır. Doğada hiçbir şeyin yok olmaması, sadece dönüşüme uğraması ekolojinin temel fikirlerinden biridir. Dolayısıyla cinsel istismara uğraması sebebiyle hastalanan Zuhal'in doğadaki dönüşüme uyum sağlama amacıyla ormanla bütünleşmesinin, ekolojik temellere dayandığı söylenebilir.

Sonraki sahnelerde Zuhal'in kanama geçirerek hastalığının şiddetinin artmasıyla Ali şehre gitmekten vazgeçerek Zuhal'le ilgilenmeye başlar. Zuhal ormanda gördüğü beyaz bir keçiye "Baba, sen mi geldin?" diye sorar. Daha sonra Zuhal'in çıplak ayakla yosun tutmuş bir ağacın üzerinde yürürken "Burası canlı, her yer canlı" sözünü tekrar tekrar söylediği görülür. Derin ekoloji felsefesinde evrendeki her varlığın bir değeri olduğu düşüncesini destekleyen bir sahne olduğunu söylemek mümkündür. Zuhal'in kanaması arttığında onu hastaneye götüren Ali gördüğü polislerden de insanlardan da kaçır. Ancak tekrar hastaneye döndüğünde, hastane kapısında gördüğü beyaz keçiye Zuhal gibi "Baba!" diye seslenir. Ormanda keçiye baba diyen Zuhal'e tepki gösteren Ali, filmin sonunda keçiye baba diye seslenir. Ali'nin tıpkı Zuhal gibi keçiye baba demesi insanın kurtuluşunun doğada olduğunun ve son çare olarak doğaya dönme isteğinin bir yankısı olduğu söylenebilir. Son sahnede keçinin arkasını dönerek ormana doğru uzaklaşması, Ali'nin arkasından seslenişi doğa/insan karşıtlığının vurgulandığı bir sahnedir. Doğanın bir parçası olduğunu unutup

onu ihtiyaçları için sömüren insanoğlunun mutlu bir sona ulaşamayacağı gibi, doğadan uzaklaşıp şehre dönen Ali ve Zuhul için de mutlu bir son olmayacaktır.

Sonuç

İnsanın doğadan koparak kendini diğer tüm varlıklardan üstün görmesi derin ekolojinin en temel sorunudur. Derin ekoloji felsefesi bireyin doğadan kendini ayrı tuttuğu sürece kendini bulamayacağını ve bir bütün olamayacağını söyler. Fritjof Capra çağımızdaki sorunların tümünün birbirine bağlı olduğunu ve hepsinin sistemle ilgili olduğunu ifade eder (Capra, 1994: 35). İnsanın kendi kendini tükettiği bu sistem evreni algılama biçimimizi değiştirerek bizi evrenin akışından koparmıştır. Doğanın ritmini kaybeden insan mekanikleşmiş ve faydacı bir makineye dönüşmüştür.

Derin ekoloji felsefesi insanın tekrar evrenle uyumlu hale gelebilmesi için dünyayı mekanik şekilde algılamaktan vazgeçmesini salık verir. Buradan çıkarılacak sonuç bireyin insan merkezli düşünmeye son verip ekomerkezci bir yaklaşımı benimsemesinin gerekliliğidir. Platoncu ikicilikle başlayan 17. yüzyıldan itibaren Descartes ve Bacon ile birlikte bilimin teknik yönden kavranışı, doğanın ikinci plana itilerek modern sanayiye öncelik verilmesi derin ekolojinin eleştirdiği ve reddettiği düşünce biçimleridir. İnsanın insana, diğer canlılara, cansız nesnelere ve kendine karşı sorumlulukları vardır. Arne Naess bu sorumlulukların yerine getirilmesinin doğaya uyum süreciyle gerçekleşeceğini belirtmiş ve derin ekolojinin sekiz temel ilkesini ortaya koymuştur. Derin ekoloji felsefesi, aslında yeni keşfedilmiş bir düşünce biçimi değil; mistisizm ve diğer dinlerde yeri olan, kısmen onları kaynak alan modern toplumun insanı merkeze alan sistemini reddeden bir felsefedir.

Modern dünyada ekolojinin doğuşu ve gelişmesi insanlığın doğaya karşı farkındalık düzeyini arttırmıştır. Farkındalığın artmasında bir etken olarak sinemayı görmek mümkündür. Sinema geçmişi anımsatmanın yanı sıra bugüne ayna tutan ve aynı zamanda geleceğe dair tasvirleriyle diğer sanatlardan ayrı bir öneme sahiptir. İnsanoğlu sinemanın temsil gücünü kullanarak fikirlerini geniş bir perspektiften dile getirmesi sinemanın başlangıcından beri mümkün olmuştur. Ekolojik düşüncelerin sinema aracılığıyla daha çok insana ulaştığını söylemek mümkündür. Başlangıçta belgesel filmler aracılığıyla insanın dünyayı nasıl sömürdüğünün kanıtları ortaya çıktıkça doğa bilincinin oluştuğu ve daha geniş kesimlere ulaştığı görülmektedir. Belgesel filmler dışında bağımsız sinemada da yer bulan ekoloji düşüncesi Reha Erdem'in filmlerinde de kendini göstermektedir. Erdem'in filmografisine bakıldığında toplumda unutulmak istenen birçok soruna ışık tuttuğu görülmektedir. Özellikle doğa temasının yinlendiği söylenebilir. Filmlerinde mekan olarak doğanın kullanıldığı sahnelerin bulunduğu, karakterlerin doğaya sığındığı ya da kaçtığı görülmektedir. Yönetmenin doğayı sadece mekan olarak görmediği; doğa ve hayvan seslerini sıklıkla kullanarak doğayı filmin bir karakterine dönüştürdüğü de söylenebilir. Filmlerinde genellikle kendini doğadan soyutlamış karakterler olduğu gibi doğayla bütünleşen karakterler de bulunmaktadır. Yönetmenin modern dünyanın acımasızlığını sürekli konu olarak seçtiğini ve insanın varoluş sebebini sorguladığını söylemek mümkündür. Erdem'in son filmi *Koca Dünya* (2016) yetimhanede büyümüş ve yaşadıkları dünyanın acımasızlığı karşısında doğaya sığınmış iki çocuğun hikayesini anlatmaktadır. Ali

ile Zuhâl'in şehirden ve şehirin baskısından kaçmaları, ormanı evleri olarak benimsemeleri, bir süre için şehir hayatını unutmaları, farklı isimler alarak dönüşüm geçirmeleri ve doğayla bütünleşmeleri filmin, derin ekoloji felsefesinin sekiz temel ilkesiyle değerlendirilmesini mümkün hale getirmiştir. Özellikle Zuhâl karakterinin geçirdiği dönüşüm dikkat çekicidir. Zuhâl doğada hayatta kalmayı öğrenir. Çeşitli meyveler ve otlar toplayarak onlarla beslenir. Önceleri ormanın seslerinden korksa da zaman geçtikçe ormanın kimseye zarar vermeyeceğini anlayarak korkusunu yener. Ağaçların üzerinde yürür ve uyur. Hayvanlarla konuşur. Zuhâl'in bu değişimi derin ekoloji felsefesiyle uyumlu olduğu görülmektedir. Göstergibilimsel analiz yöntemi kullanılarak filmin sahneleri derin ekoloji ilkeleriyle çözümlenmiştir. Sonuç olarak derin ekoloji felsefesine uyum sağlayan yapısı irdelenmiş; Reha Erdem'in insanın varoluşunu sorguladığı bu son filmde, derin ekoloji felsefesiyle kesişen mesajları olabileceği sonucuna varılmıştır.

Kaynaklar

- Akalın M. (2019). *Çevre Etiği: Çevreye Felsefi Yönelimler*. İstanbul: İksad Yayınevi
- Arslan A. (2008). *İlkçağ Felsefe Tarihi Helenistik Dönem Felsefesi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Bauman Z. (2013). *Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları*. Çev: İ. Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*. Çev: A. Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bumin T. (1996). *Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Capra F. (1994). *Sistem Açısından Dünyamız, Derin Ekoloji içinde*. (Der.) G. Tamkoç. İzmir: Ege Yayıncılık
- Connerton P. (2018). *Modernite Nasıl Unutturur?* Çev: K. Kelebekoğlu. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Çüçen A. (2001). *Derin Ekoloji*. yesilofke.com (Erişim Tarihi: 05.05.2019)
- Descartes R. (1994). *Metot Üzerine Konuşma*. Çev: K. S. Sel. İstanbul: Sosyal Yayınları
- Denkel A. (1986). *Demokritos/ Aristoteles: İlk Çağda Doğa Felsefeleri*. İstanbul: Kalamış Yayınları
- Durning A. (1998). *Ne Kadarı Yeterli?* Çev: S. Çağlayan. Ankara: Tübitak- Tema Yayınları
- Elgin D. (1994). *Evren ve Ekoloji, Derin Ekoloji içinde*. (Der.) G. Tamkoç. İzmir: Ege Yayıncılık
- Erkızan H. N. (1999). *Aristoteles'te Varlık Doğa ve İnsan*. *Felsefelogos Dergisi* S. 6 Sf. 125-134
- Estes C. P. (2004). *Kurtlarla Koşan Kadınlar Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler*. Çev: H. Atalay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Fox W. (1993). *From Antropocentrism to Deep Ecology*. Revision. S. 16. Sf. 75-76
- Garrard G. (2004) *Ecocriticism the New Critical Idiom*. New York: Routledge
- Garrard G. (2017). *Ekoeleştirir. Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*. Çev: E. Genç. İstanbul: Kolektif Yayıncılık

- Gottdiener M. (2005). *Postmodern Göstergeler Maddi Kültür ve Postmodern Yaşam biçimleri*. Çev: E. Cengiz, H. Gür, A. Nur. Ankara: İmge Kitabevi
- Gökberk M. (1990). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gökdayı İ. (1996). *Çevrenin Geleceği Yaklaşımlar ve Politikalar*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayınları
- Güngör C. A. (2015). Animasyon Sinemasına Ekoeleştirel Yaklaşım: "Wall-E" Filminin İncelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* C:5 S:1
- Gül F. (2013). İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* S. 14. Sf. 17-21
- Horkheimer M. (1998). *Akıl Tutulması*. Çev: O. Koçak. İstanbul: Metis Yayınları
- İğit A. (2016). Animasyon Filmlerinde İnsan ve Doğa İlişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Dergisi*. C:4 S:2 951-980
- Ivakhiv A. J. (2013). *Ecologies of the Moving Image Cinema Affect Nature*. Wilfrid Laurier University Press.
- Journet N. (2009). *Evrenselden Özele Kültür*. Çev: Y. Sezen. İstanbul: İz Yayıncılık
- Kabadayı L. (2013). *Film Eleştirisi Kuramsal Çerçeve ve Sinemamızdan Örnek Çözümler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kantar N. (2013). Basın İlanlarında Yunan Mitolojisi Öğelerinin Kullanımı. İstanbul Haliç Üniversitesi Grafik Tasarım Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kayır Öztunalı G. (2003). *Doğaya Dönüş*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Krishnamurti J. (1999). *Doğa ve Çevre Üzerine*. Çev: N. Demirdöven& D. Demirdöven. İstanbul: Ayna Yayınları
- Parsa S. (1999). Televizyon Göstergebilimi. *Kurgu Dergisi*. Sayı: 16. Sf. 15-28
- Ryan M. & Kellner D. (2000). *Politik Kamera*. E. Özsayar (Translated by). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Sachs W. (2004). *Kalkınma Sözlüğü: Çevre*. Çev: D. Köroğlu. Üç Ekoloji, S: 2 Kış-İlkyaz
- Tomlinson J. (2013). *Küreselleşme ve Kültür*. Çev: A Eker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Ünder H. (1996). *Çevre Felsefesi Etik ve Metafizik Görüşler*. İstanbul: Doruk Yayıncılık
- Westfall R. S. (1995). *Modern Bilimin Oluşumu*. Çev: İ. H. Duru. Ankara: TÜBİTAK Yayınları
- Williams R. (2006). *Anahtar Sözcükler*. Çev. S. Kılıç. İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Willoquet-Maricondi P. (Ed.) (2010). *Framing the World Explorations in Ecocriticism and Film*. University of Virginia Press.
- Yağanak E. (2002). İnsan ve Doğa İlişkisinin Etik Açısından İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Yardımcı S. (2006). İnsan- Doğa İlişkisi Ekseninde Derin Ekoloji ve Toplumsal Ekoloji. Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi